

ספר
**אור
לנתיבותי**
חושן משפט

הערות וביאורים בדברי השו"ע ונו"כ

הלכות פקדון

רצא – שב

הלכות שכירות פועלים

שלא – שלט

מאתי הצעיר

אריה מרדכי באאמו"ר הרה"ג ר' יהושע זאב שליט"א לערנער

לייקוואוד יצ"ו

תשפ"ה לפ"ק

הרב אלי' דב וכטפוגל
Rabbi Eliyahu Dov Wachtfogel
6 Yeshiva Lane, Fallsburg, N.Y. 12733

הרבא לפני גליונות מספר אור לנתיבתי חידושים וביאורים על הלכות פקדון ושכירות פועלים שנתחבר ע"י הרב הגאון ר' ארי' מרדכי לערנער שליט"א וניכר מדבריו שהוא לן בעומקה של הלכה והרבה עמל בענינים אלו עד שהעלה במצודתו חידושים נפלאים וביאורים ערכים ומתוקים בדברי השו"ע ונו"כ בדברי רבותינו בעל קצוה"ח ונתיה"מ וגם לדברי בדברי רבותינו הראשונים עד אחרון שבאחרונים דברים הנאמרים בעמקות ובחריפות ובסברא ישרה עד להפליא וניכר מתוכו רוב יגיעתו שטרח לירד לעומקה של הלכה לא הניח דבר גדול וקטן ומזכרתי שספר זה יהי' לתועלת לכל הוגי התורה וגם בני ישיבות שלא הורגלו בלאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא יהי' להם תועלת מרובה מכיון שהוא נושא ונותן מקשה מתרץ ומברר ומלבן כמה מן הסוגיות החמורות הנלמדים בישיבות והגני לברכו שיזכה שיפוצו מעיינותיו חוצה ויעלה דבריו על שלחן מלכים ויזכה לישב באהלה של תורה לאורך ימים כאוות נפשו.

החותם ביקר להוגי התורה ועמלי'
אלי' דב וכטפוגל

הרבא לפני גליונות מספר אור לנתיבתי חידושים וביאורים על הלכות פקדון ושכירות פועלים שנתחבר ע"י הרב הגאון ר' ארי' מרדכי לערנער שליט"א וניכר מדבריו שהוא לן בעומקה של הלכה והרבה עמל בענינים אלו עד שהעלה במצודתו חידושים נפלאים וביאורים ערכים ומתוקים בדברי השו"ע ונו"כ בדברי רבותינו בעל קצוה"ח ונתיה"מ וגם לדברי בדברי רבותינו הראשונים עד אחרון שבאחרונים דברים הנאמרים בעמקות ובחריפות ובסברא ישרה עד להפליא וניכר מתוכו רוב יגיעתו שטרח לירד לעומקה של הלכה לא הניח דבר גדול וקטן ומזכרתי שספר זה יהי' לתועלת לכל הוגי התורה וגם בני ישיבות שלא הורגלו בלאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא יהי' להם תועלת מרובה מכיון שהוא נושא ונותן מקשה מתרץ ומברר ומלבן כמה מן הסוגיות החמורות הנלמדים בישיבות והגני לברכו שיזכה שיפוצו מעיינותיו חוצה ויעלה דבריו על שלחן מלכים ויזכה לישב באהלה של תורה לאורך ימים כאוות נפשו.

החותם ביקר להוגי התורה ועמלי'
אלי' דב וכטפוגל

חיים אשר סעקולא
באאמו"ר הרהגה"צ זצלה"ה
אבדק"ק סאדאוונא

בס"ד

ראש חודש כסלו תשפ"ה לפ"ק

אקלע לאתרון ידידנו החשוב לן בעומקה של הלכה כחשכה כאורה הרב ארי' לייבוש לערנער שליט"א בנו של ידידנו עוז הרה"ג פה מפיק מרגליות הרב יהושע זאב שליט"א ותתן הרה"ג הרב שמחה סג"ל ראטה שליט"א אתא ואייתי מתניתא בידו' מחידושי תורתו ובהם חידושים וביאורים ציצים ופרחים בביאור סוגיות החמורות בשו"ע חו"מ.

הנני בזה לבוא בשבח המגיע לכתבים לאסהודי אגברא קאתינא עוד משחר טל ילדותו חזיתי לרישי' ביני עמודי דגרסא דבוק ומקושר למרנן אאזמו"ר ואאמו"ר זצ"ל מבאר תורתם שאב ודרכם בקודש וצדקתם קבל ועל ברכם נתגדל, ודין רפיש מדבית אבא שזכה אביו להיות מהמקורבים הנאמנים לאאזמו"ר ואאמו"ר זצ"ל ומוחזקת הקדושה מבית אבותיו וחזקה על חבר ממשפחת חברים שמוציא מתח"י דבר מתוקן ומקובל ובודאי ימצאו דבריו חן בעיני הלומדים.

ואצרף בזה ברכתי מעומק הלב יה"ר שעוד רבות בשנים תזכה לישב באהלה של תורה ותזכה לחדש חידושים דמתקבל בבי מדרשא ושלא תמוש התורה מפין ומפי זרעך וזרעך זרעך מתוך הרחבת הדעת בכריות גופא ונהורא מעליא עד כי יבוא שילה בב"א.

חיים אשר סעקולא
חיים אשר סעקולא

בס"ד

יצחק חיים זעלטענרייך
מקערעסטיר
אבד"ק טשאקאווא
ברוקלין נ.י. יצ"ו

יום ג' לסדר ראה את שלום אחיך תשפ"ה לפ"ק

מחזיקנא טיבותא לידיד בן ידיד, ה"ה הרה"ג מוה"ר ליבוש מרדכי לערנער שליט"א, בן ידידי מנוער הרה"ג מוה"ר יהושע זאב שליט"א מח"ס נכבדים וגדול חלקו במסירת דברים ערכים אשר חופף עליהם הוד קדומים רבוה"ק זי"ע, וחתן ידידי הדגול נחית לעומקא דדינא נודע בשערים יושבי כסאות למשפט הרה"ג מוה"ר שמחה ראטה שליט"א, אשר ראיתי מעשה אצבעותיו להעלות על הכתב מאשר השכיל במקצוע המחכים לברר מקחן של צדיקים דברי רבותינו אשר מימיהם אנו שותים במשפט יעמידו ארץ בשו"ע ונושאי כליו, להאיר דבריהם ולהעיר הלומד להתבונן בכוונתם עד שיתישבו דבריהם על הלב.

ובנוסף לזה מובאים לשונות הראשונים מפרשי הש"ס והרי"ף, וגם משולבים בו סברות ראשי הישיבות המפורסמים ז"ל אשר לפי דרכם העמיקו חקר בגופי הלכה ודבריהם מסודרים בדרך שיעורים שנאמרו על סדר הש"ס או מסודרים על הרמב"ם וגם בספרי מערכות ענינים, ועל ידי שיבוצם על סדר השו"ע ונושאי כלים הרי הם מוכנים ליתן להלומד האפשרות לעיין וללבן עומק יסודי ההלכה ושרשם.

יישר חילו לאורייתא להגדיל תורה ולהאדירה עדי ציון במשפט תפדה בביאת גואל צדק

בב"א

הכ"ד ידידו דוש"ת באה'
יצחק חיים זעלטענרייך

ע"ש ר' יהודא בן ר' שמחה דוד וריבשטאם ז"ל
בגשיאת מורנו דוד אפרים ברוך ז"ל שלימה מילד שליט"א

הנה ידידי הרב הג"ר ליביש לערנער שליט"א
מחשובי אומי ב"ר בית הוראה דליקוואוד
שכבר אומי בהכח כחה שנים וניכר קצו
זמלו בתורה וצדקו צדקו אבוצא לאור מפר
זמלו ספר אור אמת קצוני בקצו ושכיר
פועלים בני שנים יהני ממנו וכל החאה יאמר בקרא
והני מחבבו שיצב לבקו צו באומי אבוצא סמו
לאר צולא ויצב צו צמל בתורה אבוצא תורה ולהאדירה

וע"ז באתי צו החתום אל פסח ושלח ז' כסלו
אבוצא תה צמל בתורה
אברהם בן אמו"ר מהרש"א מילד שליט"א

הנה ידידי הרב הג"ר ליביש לערנער שליט"א מחשובי לומדי כולל בית הוראה דליקוואוד שכבר לומד בהכולל
כמה שנים וניכר גודל עמלו בתורה ועכשיו עומד להוציא לאור עולם מפרי עמלו ספר אור לנתיבותי בעניני פקדון
ושכירת פועלים כדי שרבים יהנה ממנו וכל הוראה יאמר בקראי והנני מברכו שיזכה לדרך על המוגמר ולהוציא
ספרו לאור עולם ויזכה עוד לעמול בתורה להגדיל תורה ולהאדירה.

וע"ז באתי על החתום א' פרשת וישלח ז' כסליו תשפ"ה לכבוד ת"ח העמל בתורה

אברהם בן אמו"ר מהרש"א מילד שליט"א

תוכן

1.....	הקדמה
א.....	הלכות פקדון
ב.....	הלכות שכירות פועלים
ג.....	מפתחות

תוכן הענינים

הלכות פקדון

סימן רצא

שטמונים הם ברשותו. ♦ (יח) ביסוד החיוב באיני יודע אנה הנחתו.

סעיף טז.....
(יט) בענין פטור מתה כדרכה מטעם מלאך המות מ"ל הכא ומ"ל התם ולא אמרינן הבלא דאגמא קטלה. ♦ (כ) ביאור דעת הר"ח דפסק כאב"י דחייב במתה כדרכה. ♦ (כא) בענין תחלתו בגניבה ואבידה וסופו מתה כדרכה אם אמרינן בזה הבלא דאגמא קטלה. ♦ (כב) בדין מתה בבית הגנב אחר שהוכר.

סעיף יז.....
(כג) העלה לראשי צוקין דהוי פשיעה, האם היינו הרים חדים ומשופעין או כל ראש הר.

סעיף יא.....
(כד) העלה לראשי צוקין הוי פשיעה משום דילמא תתחזק כנגדו ותפול או משום דלמא ישכח מלתוקפה ותפול. ♦ (כה) לא תקפה ועלתה או לא תקפה ונפלה אי הוי פשיעה או גניבה ואבידה.

סעיף טו.....
(כו) בענין החביא כספים האם מקרי שמירה כראוי.

סעיף כא.....
(כז) החילוקים בין שומר שמסר לאשתו דפטור ובין מסר לאחר דחייב. ♦ (כח) בענין כל המפקיד על דעת אשתו הוא מפקיד אם הוא רק בש"ח ולא בש"ש. ♦ (כט) דין החזיר לאשת המפקיד אם מיפטר מדין שומר שמסר לשומר. ♦ (ל) בענין שומר שמסר לבני ביתו הקטנים דחייב, על איזה מאורע חייב. ♦ (לא) ביאור הדין דשומר שמסר לשומר חייב ומ"מ כשנאנס אצל השני פטור.

סעיף כב.....
(לב) בדין שומר שמסר למי שדרך בני אדם למסור להם אבל לא ידע המפקיד בודאי שלא ישמור בעצמו.

סעיף כג.....
(לג) ביאור דעת הנתייה"מ בשומר שמסר לשומר.

סעיף ב.....
(א) בדברי הרמב"ן והנתייה"מ דבעינן שיאמר שמור לי או שיהא מוכח דכוונתו לשמירה. ♦ (ב) בדין סחורה הנשארת אצל המוכר. ♦ (ג) בענין מוכר דתפס הסחורה אזווי. ♦ (ד) בדין הנח סתם בשוק. ♦ (ה) בדין הנח סתם ומשכו הנפקד. ♦ (ו) בביאור דעת הרמ"א דאף באמר לו להניח המנעלים על החמור לא נעשה שומר. ♦ (ז) ביאור דברי הנתייה"מ אליבא דהסמ"ע, בכוונת קושית הרא"ש מחמור לבית. ♦ (ח) בביאור דברי הנתייה"מ בכוונת הרא"ש שחילק בין הניחם כאן על החמור להא ביתא קמך. ♦ שאלה. נפקד שאמר הניחם באויט"א שלי האם נעשה שומר.

סעיף ג.....
(ט) בענין הכניס לביתו ברשות דבודאי מקבל נטירותא האם זה רק מיני' או אף מעלמא. ♦ (י) בהא דאמרו דנטירותא דנפשי' הוא דקביל עלי' אם חיובו מדין שומר או מדין מזיק והנפק"מ בזה.

סעיף ד.....
(יא) בענין משאיל מקום להגדיש חטין וחיפן בשעורים ונשרפו מאש המשאיל, האם החיוב בדמי שעורים הוא לדעת רבנן דעול ואנטר קאמר או דרבי נמי מודה בזה.

סעיף ה.....
(יב) בביאור מש"כ הסמ"ע דהא דבעינן שנסתלקו הבעלים משמירה משום דאל"כ הוי שמירה בבעלים. ♦ (יג) בענין אם כסף קונה בשומרים, ואם חיוב השמירה וחיוב התשלומין תלויים זה בזה. ♦ (יד) בהא דשומר מתחייב משעת משיכה הוא רק מדרבנן. ♦ (טו) בטעם מחלוקת הראשונים אי שומר מתחייב משעת סילוק בעלים או משעת משיכה.

סעיף ו.....
(טז) בענין חיוב שומר לענין יוקרא וזולא.

סעיף ז.....
(יז) בענין כל לא ידענא פשיעותא הוא אם חייב אף כשיודע

סעיף כה.....
כד) ביאור דעת המחייבים לשומר ראשון בפשיעת השני ולא אמרינן דהראשון אנוס הוא. ♦ **לה**) בדברי הנמו"י שכתב דבמסורן לרגיל להפקיד מודה ר"ת דהראשון פטור. ♦ **לו**) ביאור דברי הנתי"מ דאף בגרועי גרעי לשמירתו נחלקו אם הראשון חייב על פשיעת השני.

סעיף כו.....
לז) בהא דנחלקו הראשונים בשומר שמסר לשומר הרגיל להפקיד ואין ידוע אם נגנב או נאנס אם הראשון חייב או פטור, באיזה אופן נחלקו. ♦ **לח**) בענין מתוך שאינו יכול לישבע משלם בשומרים. ♦ **לט**) ביאור דברי הרמב"ם בגרועי גרעי לשמירתו דפושע הוא ומשלם. ♦ **מ**) ביאור כוונת הקצוה"ח שכתב דשומר הראשון חייב לישבע מדין גלגול. ♦ **מא**) על איזה דברים חייב השומר הראשון בחיובי השני. ♦ **מב**) ביאור מש"כ הריטב"א דליכא שליחות בשולח יד משום דאין שליח לדבר עבירה.

סעיף כז.....
מג) ביאור דברי התוס' דש"ח שמתנה להתחייב באונסין לא בעי קנין משום דחייב שבועה משא"כ בקרקעות דבעי קנין.

סעיף כח.....
מד) באיזה אופן מקרי דהבעלים שאולים עם הדבר.

סימן רצב

סעיף א.....
א) ביאור דברי התרומת הכרי דשואל שלא מדעת חייב משעת הגבהה מדין שליחות יד. ♦ **ב**) ביאור דברי הסמ"ע בהא דאין שואל שלא מדעת מתחייב משעת משיכה. ♦ **ג**) יישוב מש"כ הרמ"א דשואל שלא מדעת אחר שהחזיר חזר להיות שומר, ויישוב לפי"ז מש"כ המחבר דאינו חייב משום שליחות יד. ♦ **ד**) במש"כ הרמ"א דשואל שלא מדעת פטור אחר שהחזירה, אמאי בעינן שהחזירה למקומה דוקא. ♦ **ה**) בענין דבר שאין הבעלים מקפידים די"ש לומר דאף דהוי גזלן מ"מ לא אמרינן ב"י כלתה שמירתו. ♦ **ו**) בענין שואל שלא מדעת בשומרים אי חייב כשעת שאלה או כשעת אונס. ♦ **ז**) בדין חיוב שליחות יד בדבר שאין הבעלים מקפידים אף דאין לחייבו מדין גזלן. ♦ **ח**) בענין שואל שלא מדעת בדבר שאין הבעלים מקפידים.

סעיף ב.....
ט) בדעת רש"י אי סבר דשומר יכול להתחייב מדין גזלן. ♦ **י**) בדין שלח יד במקצת וניחא לי דתיהוי כולה בסיס להאי מקצת.

סעיף ו.....
יא) בטעם החיוב בטלטלה לצורך מקומה.

סעיף ז.....
יב) ביאור דברי הש"ך דהשומר יכול להחליף המעות. ♦ **יג**) בענין אם שייך לחייב במעות מותרין מדין שואל או רק מדין לוח. ♦ **יד**) הא דהוצרך הסמ"ע לחלק בין חפץ למעות, הוא רק בדברים שאין הבעלים מקפידים. ♦ **טו**) בהא דע"י היתר השתמשות נעשה שואל אם הוא רק במעות או אף בחפץ. ♦ **טז**) ביאור דברי הש"ך והנתי"מ דבאמר המפקיד שיעמיד לו מקח הברירה ביד הנפקד אם לעשותו דמי מקח או שישאר פקדון, וכן במעות מותרין אם יהיו פקדון או מלוה. ♦ **יז**) בדברי המרדכי דהשומר זוכה בשבח רבית מדין שילם ולא רצה לישבע.

סעיף י.....
יח) בדין נתערבו מעות המפקיד והנפקד ונאבדו מקצתן דמחשבין לפי ערך - אם הוא מדין תלי"י או משום דשם טיבעא חד הוא.

סעיף יד.....
יט) בדין פקדון שהוא עדיין בעין ואינו יכול להחזירו לבעלים מחמת פשיעתו.

סעיף טז.....
כ) בדין דבש והדביש שנפסדו לגמרי מוכרן מפני הפסד הקנקנים.

סעיף יז.....
כא) בהא דמוכר חמץ בשעה חמישית מפני הפסד בעלים ולא מפני בל יראה.

סעיף יח.....
כב) בענין מכירת פקדון קודם שיוזל או יאנס.

סעיף כ.....
כג) בחיוב שומר לגלול ספר תורה אם הוא מדין משיב אבידה או מחיובי שומרים. ♦ **כד**) בדין גולל ס"ת וקורא בו אם עדיף לקרוא או דרק מותר. ♦ **כה**) בהיתר תלמיד חכם ללמוד בספר המופקד אצלו.

סימן רצג

סעיף א.....
א) בהא דאין השומר יכול לחזור בו.

סעיף ב ..... **סא**
(ב) בדין אם מותר להוציא החפץ למדבר כשמקבל עליו אחריות, ואיזה אחריות חייב לקבל עליו.

סעיף ג ..... **סב**
(ג) בדין שתיקנו להניח הפקדון בבי"ד ולא להוציאו עמו למדבר. ♦ (ד) בדינא דמותר לשומר להוציא למדבר כשאין לו מקום להניחו.

סעיף ד ..... **סג**
(ה) חילוק בין שליח לשומר לענין שומר שמסר לשומר. ♦ (ו) שלח לו פקדונו אם דין החזרה תלוי בחיוב האחריות. ♦ (ז) שלח פקדונו ע"י מי שרגיל להפקיד מתי יכול לחזור.

סימן רצד

סעיף א ..... **סה**
(א) בענין מעכב פקדון אי נעשה גזלן. ♦ (ב) בענין כופר בפקדון אם הוא גזלן גמור ואם נעשה אינו ברשותו דבעלים.

סעיף ב ..... **סט**
(ג) ישוב דעת ר"ח דלא בא איסי לומר אלא דבעדים פטור. ♦ (ד) בביאור דינא דאיסי בן יהודה דבמקום רואים חייב להביא עדים. ♦ (ה) איזו שבועה חייב שומר לישבע מן התורה. ♦ (ו) בישוב סתירת הטור אי איכא חיוב שבועה שלא שלח יד.

סעיף ד ..... **עב**
(ז) בביאור דין הרמ"ה דבעדים שנאנס חפץ פטור משבועה. ♦ (ח) בדינא דהרמ"ה לענין שבועת רב הונא ובפוטר עצמו מתשלומין. ♦ (ט) ביאור דברי הנתיה"מ בחילוק בין גלימא לפנינו לנשרפה גלימא לענין שבועת רב הונא.

סעיף ו ..... **עד**
(י) בדין חיוב השומר לעשות דין עם הגנב בחפץ בעין. ♦ (יא) בגדר חיוב השומר לעשות דין עם הגנב. ♦ (יב) בדין נגנב בפשיעה והוחזר לבית שומר אם חוזר לשמירתו או לא.

סימן רצה

סעיף א ..... **עח**
(א) שבועה שאינה ברשותו במצוי לקנות כמותו וחלוקים המפקיד והנפקד בשוויו. ♦ (ב) בענין שבועה שאינה ברשותו כשמשלם אי הוא דאורייתא או דרבנן והטעם.

סעיף ב ..... **עט**
(ג) גבו מנכסיו אי מקרי שילם ובדין אטרחי' בטענות ואטרחי' בתשלומין. ♦ (ד) בדין קנין השומר ביוקרא. ♦ (ה) בענין רבית ושכירות אם גם זה מקרי שבחא דמגופה להנתיה"מ. ♦ (ו) בדעת הקצוה"ח בשילם ולא רצה לישבע האם היינו שילם כשעת פשיעה או כשעת משיכה. ♦ (ז) בענין שומר ששילם במקום עידי אונס דלא קני כפילא והקושיא מנשבע ואח"כ שילם. ♦ (ח) בענין שלמו בנים האם חייבים שבועה.

סימן רצו

סעיף א ..... **פה**
(א) בענין מיגו לאפטורי משבועה לא אמרינן האם הוא דוקא בשומרים.

סעיף ב ..... **פז**
(ב) בדין חיוב שבועה בהחזרתי מיגו דנאנסו. ♦ (ג) בדין אמר הנפקד אמרתי טול את שלך והמפקיד נקט שטרא.

סעיף ה ..... **פט**
(ד) בענין אם מתנה ש"ח להיות פטור מפשיעה, והטעם.

סימן רצז

סעיף א ..... **צא**
(א) בענין חזרת פקדון ע"י סימנים. ♦ (ב) בענין חזרה מיתומים ע"י סימנים.

סימן רחצ

סעיף א ..... **צה**
(א) בענין דבלא הו"ל למידע לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם.

סעיף ב ..... **צז**
(ב) בדין עשו תקנת נגזל בפקדון שישבע ויטול. ♦ (ג) בדברי הר"י מיג"ש דתבעו מרגליות והשיב איני יודע אם היה מרגליות או זכוכית הוה טענו חטים והודה לו בשעורים.

סימן רצמ

סעיף א ..... **צח**
(א) בדברי הקצוה"ח דהרמ"א סבר דהפקיד לשנים ערבאין זל"ז.

סימן ש

סעיף א ..... צמ

(א) בדין לצאת ידי שמים, ומתוך שאינו יכול לישבע בשומרים, בחפץ בעין.

סעיף ג ..... קא

(ב) בדברי הסמ"ע דדוקא פקדון דעומד לזמן רב הו"ל למידק. ♦ (ג) בדברי הסמ"ע דרק בשנים שהפקידו רמיא עלי' טובא למידק.

חפצים. ♦ (ג) בדין חיוב פשיעה בקרקעות מטעם מזיק. ♦ (ד) בענין התקנה שנשבעין בהקדשות. ♦ (ה) ביאור דברי הנתייה"מ דשומר שמסר לשומר הוא מזיק.

סעיף ד ..... קו

(ו) בדברי הש"ך בטעם דבעינן קנו מידו בקרקעות ולא במתנה ש"ח להיות כשואל.

סעיף ו ..... קו

(ז) בביאור הפטור במעות צדקה משום לשמור ולא לחלק ומשום ממון שאין לו תובעים.

סימן שב

סעיף ב ..... קח

(א) ביאור מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אי נשבעין בשומרים על טענת קטן.

סימן שא

סעיף א ..... קב

(א) בדין ש"ש אם מפסיד שכרו על גניבת אונס. ♦ (ב) בדברי הפתחי תשובה דדין הבלעת ימים חלוק מהבלעת

הלכות שכירות פועלים

סימן שלא

סעיף א ..... קן

(א) בענין אם פועל חייב לצאת מביתו מנץ החמה או מעלות השחר. ♦ (ב) בענין הא דפועל מקדים לצאת ממלאכתו בערב שבת. ♦ (ג) בענין הא דהולכין אחר מנהג המקום שבאו רוב האנשים משם. ♦ (ד) מתי הולכין בתר מנהג הרוב והמיעוט נגררין אחר הרוב.

סעיף ד ..... קפו

(ה) ביאור דברי הקצוה"ח דכשאומרים הפועלים כמו שעשו חבירינו דעתייהו אעילוויא. ♦ (ו) ביאור דברי הנתייה"מ דכשאמר בעה"ב עשה עמי בד' כמו ששאר נשכרים הוה ספק אם נתפוס לשון ראשון או לשון אחרון. ♦ (ז) בענין מש"כ האחרונים דפעולת הפועל נחשבת כדמים.

סעיף ה ..... קיז

(ח) בענין בעה"ב החוזר בו מחמת זולא ופייסוהו הפועלים.

סימן שלב

סעיף א ..... קיב

(א) בענין שליח ששכר פועלים ביותר ממה שאמר בעה"ב, ונהנה יותר ממה שאמר השליח. ♦ (ב) ביאור דעת המחבר דשליח ששינה ואמר בד' אינו נוטל מבעה"ב אלא ג' אף כשהפעולה שוה יותר. ♦ (ג) ספק בשליח ששינה והבעה"ב נותן כמנהג המדינה, מהו הדין אם המנהג אף יותר ממה שאמר השליח.

סעיף א ..... קיט

(א) באיזה אופן מיירי הדין דפועלים ובעה"ב שהטעו זא"ז אין להם אלא תרעומות. ♦ (ב) בענין אימתי איכא תרעומות. ♦ (ג) בדברי הגרע"א אי קנין משיכת כלי אומנות הוי כהתחלת מלאכה או דעדיף מיני' ואינו יכול לחזור כלל. ♦ (ד) בענין הא דבעה"ב יכול לעכב כלי אומנות של פועל כשחזר בו. ♦ (ה) ביאור דברי הנתייה"מ דכסף קונה בפועל ועד שמשך גם הכלי יכול לחזור בו. ♦ (ו) ביאור בדברי הלבוש דאיכא תרי גוויי גרמי בבעה"ב החוזר.

סעיף ג ..... קיד

(ד) בביאור הדין דפועלים שאמרו כמו שאמר בעה"ב דדעתם אעילוויא ולא לפחות.

סעיף ב. קבג.....
(ז) בעיני חיוב בעה"ב לשלם לפועל כשחוזר בו, האם הוא מדינא דגרמי או משום דבר האבוד. ♦ (ח) כשמוצאים הפועלים להשכיר עצמן האם מחויבין להשכיר עצמן. ♦ (ט) בענין אימתי נותן להם כפועל בטל. ♦ (י) בביאור דברי המרדכי דדין חזרת פועלים לא מיירי אלא בקבלנות. ♦ שאלה. בעה"ב ששכח לבא והפועל המתין עליו.

סעיף ג. קבח.....
(יא) בענין פועל שנקנה בקנין, האם יכול לחזור בו ע"י גרעון כסף. ♦ (יב) בענין הקדמת מעות בפועלים האם הוי קנין. ♦ (יג) בפועל החוזר בו אם צריך להחזיר הכסף ומהו דינו במשיכת כלי אומנות. ♦ (יד) בענין פועל שרוצה לחזור בו ולהשכיר עצמו לבעה"ב אחר. ♦ (טו) בענין דין חזרת פועלים. ♦ שאלה. פועל החוזר ודעתו להשכיר עצמו.

סעיף ד. קלב.....
(טז) דין קבלן החוזר דידי על התחנתונה ותפס ממון של בעה"ב. ♦ (יז) בענין בעה"ב החוזר בו ונותן לו מלאכה אחרת לעשות. ♦ (יח) בעה"ב הנותן מלאכה אחרת לפועל ושניהם אינם רוצים שיעשנה.

סעיף ה. קלה.....
(יט) ביאור דעת המהר"ם דבכבר קיבל הפועל שכרו אין חייב להחזיר אם נאנס ולא השלים המלאכה. ♦ (כ) בדין חלה הפועל. ♦ (כא) בענין דעת המהר"ם דבהקדים שכר חייב בחלה הפועל, באיזה אונס מחייב המהר"ם. ♦ (כב) בענין הנפק"מ במלמד אי הוי שכיר או קבלן, אף דמלמד מקרי דבר האבוד. ♦ (כג) בענין הנפק"מ בסופר החוזר בו דהוי דבר האבוד. ♦ (כד) בדין דבר האבוד בלא גרמו הפסד ולא התחילו במלאכה. ♦ (כה) בענין דין מטען בקבלן החוזר בו, וביש פועלים אחרים. ♦ (כו) בענין פועל בחנם אי מקרי פועל, והנפק"מ לדינא.

סעיף ו. קמג.....
(כז) ביאור שיטות הפוסקים בדין שוכר עליהן עד כדי שכרן. ♦ (כח) בביאור דעת רש"י דבשוכר עליהן עד כדי שכרן אין הפועלים משלמין מכיסם. ♦ (כט) בענין מח' הראשונים בשוכר עליהן בבאתה חבילה לידו אם הוא דוקא כלי אומנותם או כל ממון.

סעיף ז. קמו.....
(ל) בדין שוכר עליהן בדבר האבוד כשיש שם פועלים אחרים לשכור.

סעיף ח. קמז.....
(לא) אמר לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו ממך בתורת מקח, דחיובו מדינא דגרמי, מה נכלל בחיובו. ♦ (לב) שכר פועל לעשות לו כלי אם יכול לשלם לו באותו הכלי. ♦ (לג) שכר אחד לעבוד לאחרים, למי נשתעבד הפועל.

סימן שלד

סעיף א. קנב.....
(א) דעות בראשונים מתי אמרי' כל אונסא פסידא דפועלים ומתי אמרי' דאונס בעה"ב חייב. ♦ (ב) שכר בית ומת, האם מנכין עכ"פ כפועל בטל. ♦ (ג) בענין שכר בית ומת דצריך לשלם מה שדר בו. ♦ (ד) בביאור הדין דאונסא ע"פ שבעה"ב פטור לשלם, מ"מ אם כבר נתן אינו חייב להחזיר. ♦ (ה) אימתי אמרי' דאם כבר נתן לא יטול. ♦ (ו) בענין אם כבר נתן לא יטול, האם הדין כן אף בתפס הפועל.

סעיף ב. קנח.....
(ז) בענין דעת הרמב"ם דאם ביקר בעה"ב את השדה פטור ואם לא ביקר חייב.

סעיף ג. קנמ.....
(ח) בביאור דעת הראב"ד דבכל קבלן אם ירד מטר ולא הוצרך לדלות מקבלים כל שכרם. ♦ (ט) בביאור דעת האומרים דבכל פועל אחר שהתחיל במלאכה וירד מטר ולא הוצרך עוד למלאכה מקבל כל שכרו, אבל בהלכו ולא התחילו מפסדי אגרייהו.

סעיף ד. קס.....
(י) בענין מלמד שחלה התלמיד דהוה פסידא דמלמד האם הוא הדין במת הנער.

סימן שלה

סעיף ב. קסא.....
(א) בדברי הרשב"א דבשכר משרת ומת השוכר, חייב ליתן לו כל שכרו. ♦ (ב) בביאור הדין דשכר פועל להביא לו שליחות והלך ולא מצא נותן לו שכרו משלם. ♦ (ג) בביאור הדין דשלח שליח עם אגרת ובאמצע הדרך מצא מי שנשלח אליו, נותן לו כל שכרו.

סימן שלו

סעיף א. קסז.....
(א) בדין אמר לאחד ללמוד עם בן חבירו האם חייב לתת לו שכרו.

סימן שלח

סעיף א .....קעח
(א) בדין בהמה העושה בגפן זה לא תאכל מגפן אחר.

סעיף ו .....קפ
(ב) בענין חסמה באופן שנסתפקו בגמ' אם מותר או לא, דחייב לשלם לבעה"ב. ♦ (ג) אם שייך באדם האיסור של פירש עור על הדיש.

סעיף ח .....קפא
(ד) בטעם דליכא בל תחסום בדש שעורים שהושרו במים.

סימן שלט

סעיף א .....קפא
(א) מתי עובר בכל תלין ומתי עובר בלא תבוא. ♦ (ב) בגדר בל תעשוק ובל תגזול בכובש שכר שכיר, ובדעת הלבוש דאף המשהה עובר בכל תעשוק ובל תגזול.

סעיף ב .....קפד
(ג) בהא דהכובש שכר שכיר כאילו נוטל נשמתו, האם זה אף במשהה.

סעיף ו .....קפד
(ד) בהא דכל זמן שהטלית ביד האומן אינו עובר משום בל תלין, האם הוא משום דתופס כנגד שכרו או משום דעדיין לא הגיע זמן הפרעון. ♦ (ה) ביאור דברי השו"ע הרב דכל זמן שהטלית ביד האומן אינו עובר אף אם הוא בע"כ דאומן וה"ה בנתן לפועל משכון. ♦ (ו) ביאור דברי המהר"א ששון דבעושה בשלו אינו עובר בכל תלין ובבל תשהה.

סעיף י .....קפו
(ז) בלא תבעו כלל אינו עובר בכל תלין, ואף אם כסף למיתבעי'.

סעיף ב .....קסו
(ב) בענין שוכר פועל דחייב לתת לו כסף דוקא, ובהתנה ליתן לו חפץ בשכרו אינו חייב ליתנו.

סעיף ג .....קסח
(ג) ביאור דעת רש"י דבשכרו לעשות בשל הפקר יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך, אף דבאמת נתחייב בתשלומין. ♦ (ד) בענין הראהו לעשות בשל הפקר האם חלוק מהראהו לעשות בשל חבירו ומתחייב בשכרו.

סימן שלז

סעיף א .....קע
(א) ביאור הדין דאסור לבעה"ב לחסום לפועל שלא יאכל.

סעיף ג .....קעא
(ב) ביאור דעת הנמו"י דדבר שיש בו חיוב חלה כל זמן שהוא דיש אינו אוכל ממנו אחר שנגמרה מלאכתו למעשר, ואח"כ אוכל ממנו עוד עד שתיגמר מלאכתו לחלה. ♦ (ג) בענין סתם שעורין דאינן עומדין לעשות פת ואסור לפועל לאכול מהם האם בשור מותר לחוסמו. ♦ (ד) ביאור מחלוקת האחרונים אם בעה"ב חייב לעשר ולהאכילן.

סעיף ח .....קעד
(ה) הדין דלא ימלא כריסו מאחת מן הערימות, האם הוא דוקא באוכל מהלכות מדינה או אף באוכל מן התורה. ♦ (ו) בהא דלא ימלא כריסו מאחת מן הערימות, האם הדין כן בשני מינים.

סעיף יב .....קעה
(ז) ביאור הדין דבקצץ עם בעה"ב לאכול עד שיעור כך וכך מותר לאכול ענבים עם דבר אחר. ♦ (ח) בפועל האסור לאכול וקצץ עם בעה"ב שיאכל, האם מותר לספות במלח.

סעיף טו .....קעז
(ט) בדין פועל העושה בחנם וכן עבד, האם מותר להם לאכול ממה שהם עושים.

הלכות
פקדון

ספר אור לנתיבותי

רצא דין שומר חנם מאימתי מתחייב בשמירה, וכיצד היא השמירה, וכו' סעיפים. א. משנה בפי' ד' דב"מ דף צ"ג ע"א ושם בפי' ח' דף צ"ד ע"ב ובכרייתא יליף לה מקראי: ב. ל' הטור ה"ג משנה שם בפי' ו' ד"פ ע"ב וכו' הרמב"ם בפרק ב' מהלכות שכירות דין ח':

א. שומר חנם פטור בשמירה, ואינו חייב לשלם כי אם בפשיעה.
ב. שומר חנם הוא שהפקיד אצלו כסף או כלים או בהמה או כל דבר

אור לנתיבותי

דמשתמר לא הוי שייך להקשות מזה לחמור / מש"כ בדרישה אפי' בבית לא א"ש לכאו' דלהנ"ל בית גרע. (ח) בביאור דברי הנתיבה"מ בכוונת הרא"ש שחילק בין הניחם כאן על החמור להא ביתא קמך. לדברי הנתיבה"מ לכאו' הרא"ש חולק אהג"א / הניחם כאן הוא יחוד מקום וגם בהא ביתא קמך יכול המפקיד ליחד לו מקום לפיכך תלוי אי הוי מקום המשתמר, אבל בלא יחוד מקום אף בבית מקבל שמירה, וזהו דין ההג"א וליכא סתירה. שאלה. נפקד שאמר הניחם באויט"א שלי האם נעשה שומר. בנתיבה"מ כתב דגם בהא ביתא קמך אין המפקיד נשאר שם כמו בחמור, וע"כ החילוק הוא משום דבית הוה מקום המשתמר ובוהא אמרי דאין כוונתו לשמרו משא"כ בחמור דאינו משתמר מקבל שמירה / לדבריו האומר הנח במקום המשתמר אין כוונתו לשמירה, אבל בזכרון יוסף כתב דהא דכתב הרא"ש דאינו מקבל שמירה הוא משום דתיב ונטר לך קאמר אבל באופן דבוחאי אין המפקיד נשאר שם מקבל עליו שמירה / מקום המשתמר תלוי לפי החפץ, ואויט"א מקום המשתמר הוא לסתם חפצים ולהז"י נעשה שומר ולהנתיבה"מ לא נעשה, אבל בדברים חשובים דאין האויט"א מקום המשתמר עבורם גם להנתיבה"מ נעשה שומר.

א. שומר חנם הוא שהפקיד אצלו כסף או כלים או בהמה או כל דבר לשמור. ונתיבה"מ (ס"ק ג) כתב צ"ח ויהרמז"ן, דאין השומר מתחייב בשמירה עד שיאמר לו המפקיד שמור לי, ולזה כיון המחבר צ"ח או כל דבר לשמור. ולפי"ז הא דמתחייב השומר כשיקש המפקיד ממנו רשות להכניס שורו ואמר לו עול (לרצן צ"ח פא), צ"ל ללא צעין שיאמר לו צפירוש שמור לי, וסגי אס מוכח מענינו דכוונתו לשמירה. וצמקום לרצין שמירת צעלים, הרי מוכח מענינו דכוונתו לשמירה, עכת"ד.

סעיף ב

א. בדברי הרמב"ן והנתיבה"מ דבעינן שיאמר שמור לי או שיהא מוכח דכוונתו לשמירה. אינו חייב בשמירה אלא אם אמר לו שמור לי או שמוכח דכוונתו לשמירה / בזה יתיישב אמאי לא מחלק הגמ' דבכנוס שורך לא אמר שמור לי. (ב) בדין סחורה הנשארת אצל המוכר. ביאור הנתיבה"מ דבסחורה הנשארת אצל המוכר לאו שומר הוא משום דלא אמר שמור לי ולא נתנו לו לשמירה. (ג) בענין מוכר דתפס הסחורה אזו"י. ביאור הנתיבה"מ דמוכר דתפס הסחורה אזו"י הוי ש"ש, בזבינא חריפא מטעם דתפס אזו"י ובדרמי על אפי' מטעם דהוה כמלוה על המשכון. (ד) בדין הנח סתם בשוק. ביאור דברי הש"ך לענין הנח סתם בשוק, ופרטי דיניו. (ה) בדין הנח סתם ומשכו הנפקד. ראי' לדברי הנתיבה"מ דבמשכו הנפקד נתחייב בשמירה. (ו) בביאור דעת הרמ"א דאף באמר לו להניח המנעלים על החמור לא נעשה שומר. ספק בדעת הרמ"א דאף במנעלים לא נתחייב בשמירה, האם הוא מטעם דלא היתה דעתו לשמרן, או מטעם דלא קיבל עליו דין שומר / במהרי"ט מבואר דאף דלהדיא אינו מקבל דין שומר נתחייב כשהשמירה מוטלת עליו, והוא כעין דעתו לשמרן, והאחרונים נחלקו עליו אבל בסתמא מודים דחייב בדעתו לשמרן אף אם לא קיבל שמירה להדיא, ואפשר דהרמ"א סבר דאף בסתמא לא מיחייב בלא קבלת שמירה / לפי"ז במקומות שכתבו הפוסקים דבוחאי כוונתו לשמור ונתחייב, הוא שלא כדעת הרמ"א / לפי"מ שחילק הנתיבה"מ בין חצר לבית דבית דומה למנעלים נמצא דהרמ"א דחולק במנעלים יחלוק גם בבית, אבל קשה לומר כן דהא מקור דין דבית הוא בירושלמי וצ"ל דבבית כוונתו לקבל שמירה / גם מש"כ הנתיבה"מ דבמשכו הנפקד נעשה שומר אפשר דתלוי בהנ"ל אך מסתבר דמעשה המשיכה הוה קבלת שמירה / במקום דהתכלית הי' רק שמירה אפשר דתלוי ג"כ בהנ"ל. (ז) ביאור דברי הנתיבה"מ אליבא דהסמ"ע, בכוונת קושית הרא"ש מחמור לבית. כוונת הסמ"ע דאם בבית מקבל שמירה רק מיני' גרע מהנח בשוקא, מטעם דשקיל מיני' רשות לאעיולי ולא לשמור, וא"כ ה"ה בחמור [ואם הא דבית גרע הוא משום

לשמור והוא קבל עליו לשומרו. ואפילו לא קבל בפירושו, אלא שאמר לו הנח לפני, (ב) (א) הוא שומר חנם. אבל אם אמר לו (ד) הנח לפניך, יאו (ה) הנח סתם, (או שאמר לו הרי הצית לפניך) (ה'רמב"ם פ"ב מה' שכירות וטור), אפי' שומר חנם

ג. מימרא דרב הונא שם דף פ"א ע"ב: ד. בעיא שם ולא נפשטא וכתבו הר"ף והרא"ש ז"ל ולקולא עבדינן דפטור: ה. מפ"ד דב"מ בעובדא דשומשי ד' מ"ט ריש ע"ב:

אור לנתיבתי

הנאה וכו', עכ"ל. פירוש דברמי על אפיה אף בלאו האי דינא דהוה כמלוה על המשכון, הוה שומר שכר כיון דתפיס לי' אזוזי, אבל צוצינא חריפא לא מיחשב שומר שכר מטעמא דתפיס אזוזי, אלא מטעמא דהוה כמלוה על המשכון (ועי' בנתיב"מ סי' ע"ג ס"ק ז' בסופו). ולדינא ליכא נפק"מ בין צוצינא חריפא או צוצינא דרמי על אפיה, אלא בטעמא. ובדלא תפיס אזוזי לא הוי שומר כלל, דאז לא הוי כמשכון, וגם ליכא לטעמא דצההוא הנאה דתפיס אזוזי, וכמו שכתב הנתיב"מ בשם הב"י.

(ד) הנח לפניך או הנח סתם. ובש"ך (ס"ק ה'), הנח סתם צעיא ללא איפשטא. כתב הסמ"ע וכו' הא דהשווס יחד היינו דוקא צהיזק דאתי להו מעלמא וכו' עכ"ל. ר"ל הא דהשווס יחד אף בחצר וכו' אבל בשוק י"ל וכו' ולרצנן אפי' צהיזק דמיני' פטור ולרצי אפי' צהיזק דמעלמא חייב וכו'. עכ"ל. רצונו לומר, דשוק מנינן למימר דאף לרצנן פטור אף צהיזק דאתי מיני', ומאידך מנינן למימר דאף לרצי חייב אף צהיזק דאתי מעלמא. והיינו דשוק אינו תלוי במחלוקת רצי ורצנן, אלא הוי איציעא בגמ' שם לכו"ע [וגם אינו תלוי צהאיציעא אי קביל נטירותא מעלמא או רק מיני'] ולא איפשטא ונקטינן לקולא. ומש"כ די"ל דפטור אף מיני', רצונו לומר צאופן דאינו חייב אלא מדין שומר [ולא מדין מוזיק]. ולכאורה אם נתן לו פירות לשמור, ואמר לו הנח בסתמא, ואכלתן צהמתו של שומר, פטור מדין מוזיק דהוי שן צרה"ר כיון דמיירי בשוק. ועיין מש"כ לקמן (אות י) עוד אופנים דאינו חייב צמיני' אלא מדין שומר ולא מדין מוזיק.

(ה) הנח סתם. ובנתיב"מ (ס"ק ה'), אבל אם אמר שומר לי ומשכו הנפקד לרשותו צשתיקה, שעשה מעשה, ודאי דנתחייב צשמירה עכ"ל. וכן מצואר לכאוי ממנה שהקשה הנמוקי יוסף, דצהנח לפני בשוקא הא ליכא משיכה, והוצא צצ"י (סוף אות ז'), ומצואר דאי איכא משיכה ודאי מהני בכל גווני.

וע"פ דברי הרמב"ן והנתיב"מ יתיישב מה דלכאוי קשה צהא דמדמי הגמ' צצ"מ (שס) הדין דכנוס שורק, לדעת רצי צסתמא לא קביל נטירותא, להדין דא"ל שמור לי וא"ל הנח סתם, דהוה איציעא בגמ'. ולכאורה אמאי לא דחי הש"ס דכאן צהנח סתמא הא אמר לי המפקיד שמור לי, והתם לא אמר שמור לי, וצהא קאמר רצי דצסתמא לא קביל נטירותא משא"כ צאמר שמור לי אף צסתמא מקבל שמירה. ולדברי הרמב"ן והנתיב"מ אחי שפיר, דע"כ מיירי רצי צאופן דמוכח דכוונת המפקיד לשמירה, דאי לאו הכי לעולם לא נתחייב השומר, ומשו"ה אין לחלק צזה ציניהם [והא דמחלק הגמ' דצחצר קא צעי למשקל מיני' רשותא, היינו דלפיכך כי א"ל הנפקד עול רצונו לומר עול ונטר לך ויהיב לי רשותא לעיולי, אבל ודאי כוונת המפקיד הי' אף לשמירה]. וכן מצואר צמחנה אפרים (שומרים א').

(ב) הוא שומר חנם. כתב הנתיב"מ (ס"ק ג') דאחד שקנה מחצירו סחורה צקנין ונשאר אכל המוכר, פסק הב"י דאפי' שומר חנם לא הוי, והוא מטעם הנ"ל דהא לא אמר שמור לי, עכת"ד. לכאורה כוונתו, דאם הי' אומר לו שמור לי [או אף אם הי' רק מצקש ממנו שניחנו אכלו דהוה כשמור לי, כדלעיל, דהא מוכח מענינו דכוונתו לשמירה, דליכא יחוד מקום], אז צריכים לדון אם הוה כמו צצית דמקבל שמירה אף צסתם, או דקיימ"ל כחכמים דאף מעלמא מקבל שמירה צסתם, כדלעיל. אבל כיון דלא ציקש ממנו כלום, הא לא אמר שמור לי. ואף ליכא למימר דמוכח מענינו דכוונתו לשמירה, דזהו רק כשנותן לו, אבל אם רק נשאר אכלו ולא דיצרו כלום, לא עדיף מתן עינין צו.

(ג) הוא שומר חנם. שם בנתיב"מ כתב עוד לגבי מוכר וז"ל, אבל אם אינו רוצה ליתן לו עד שיתן המעות הוי שומר שכר וכדין מלוה על המשכון. ואם הוא צוצינא דרמי על אפיה וכו' בלאו הכי הוה שומר שכר צהאי

הלכות שכירות פועלים

שלא השוכר פועלים ינהג עמהם כמנהג המדינה, וכו' ג' סעיפים.

א *השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב, מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו יכול לכופן, ב אפילו הוסיף ב* על שכרן, ג כיון שלא התנה כן בשעה ששכרן. הנה (א) לא היה מנהג צעיר, או שאמר להן אני שוכר אתכם כדין תורה, חייצין לנאת מציתם צורחת השמש ולעשות מלאכה עד לנאת הכוכבים (י טור ס"ד). (ב) וצערצ שבת, מקדים ענמו לציחו שיוכל למלאות לו חצית של מים ולללות לו דג קטן ולהדליק את הנר (שם ס"ה בשם הירושלמי). (ג) לא היה מנהג צעיר, (ד) אצל רוצ אנשי העיר צאו

א. לשון הרמב"ם ריש פ"ט מה' שכירות משנה ריש פ"ז דב"מ דף פ"ג ע"א: ב. טור ס"ג מפורש שם בגמ' פשיטא לא צריכא וכו': ב* פ"י על שאר פועלין: ג. שם וכ"כ התוס' שם בשם ר"י: ד. ממירא דר"ל וכו' וליף לה ממ"ש הכתוב תורה השמש יאספון וכו' יצא אדם לפעלו וממאי דמסיק בנקוטאי ואיבעי אימא דא"ל דאגריתו וכו' שם ע"ב והרי"ף והרמב"ם השמיטו כל זה וכתב הבית יוסף ונ"ל שהטעם לפי שהם מפרשי הא דר"ל כמו שפי' ר"ח וכמ"ש התוס' שם בשם ר"ח וכו' דלפי זה לא אשמעינן ר"ל אלא מנהג הפועלים והא לא אצטריכו ליה דהכל בכלל הכל כמנהג המדינה א"כ אפילו יפרשו כפי' רש"י משום דאוקימנא במירא דר"ל ליתא אלא בעיר חדשה א"כ כדא"ל אגריתו לי כפועל דאורייתא ומילתא דלא שכיחא היא ולפיכך לא חשו לכתבה:

אור לנתיבתי

שלא

סעיף א

(א) בענין אם פועל חייב לצאת מביתו מנץ החמה או מעלות השחר. לדעת הר"ח דיוצא מעלות א"ש הא דקאמר במתני' דאומנין קורין ק"ש בראש האילן, אבל לדידן צ"ל דאיירי כשהתנה לצאת מעלות קודם זמן קר"ש. (ב) בענין הא דפועל מקדים לצאת ממלאכתו בערב שבת. יש להסתפק בהא דמקדים בע"ש לצאת כדי לצלות לו דג וכו' אם הוא אף כנגד המנהג או רק במקום דליכא מנהג כנגדו, ובאו"ח משמע דאיירי כששוכר אותו כדין תורה. (ג) בענין הא דהולכין אחר מנהג המקום שבאו רוב האנשים משם. מהא דהק' הגמ' וליחזי מהיכא אתו מוכח דהולכין אחר מנהג המקום שבאו משם, וכתבו הראשונים דהיינו שבאו משם רוב האנשים / יש להסתפק במנהג אחד מהרבה מקומות אם חשיב רוב דניזיל בתרי', דדלמא בעינן מנהג מקום אחר / אם נאמר דבעינן מנהג מקום אחר א"ש תי' הגמ' בלקוטאי. (ד) מתי הולכין בתר מנהג הרוב והמיעוט נגררין אחר הרוב. חידוש לומר שכאשר הבעה"ב והפועל מהמיעוט יהיו נגררין בדעתם אחר מנהג הרוב / בריב"ש כתב דאין הולכין אחר מנהג יחיד כלל אלא דוקא רוב / בריטב"א כתב דהולכין אחר מנהג יחיד במקום דליכא מנהג / אף דלא קי"ל כהריטב"א י"ל דהא דהולכין אחר הרוב היינו כשליכא מנהג להמיעוט.

פועלין מתחילין מלאכתן קודם זמן קר"ש דהיינו מעלות השחר. ולדידן צריך לומר דמיירי צמקום שנהגו כן להתחיל קודם הנץ החמה [והעירוני דלדעת הר"ח ענמו, זמן קר"ש אינו אלא צהנץ החמה, עי' תוס' יומא לז: ד"ה אמר אצ"י וכו', מ"מ גם לדידי' א"ש טפי אס יולאין מעלות השחר]. ועיין צתורת חיים (צ"מ פג:) אהא דאמר דפועל מתחיל מלאכתו מהנץ [כדעת רש"י ותוס'], דהיינו טעמא כדי שיקרא קר"ש ויתפלל תחילה קודם שיצא למלאכתו.

(ב) ובערב שבת מקדים עצמו לביתו שיוכל למלאות לו וכו'. יש להסתפק, אס המנהג צאותו מקום שלא להקדים צערצ שבת כל כך שיוכל למלאות לו חצית מים וכו', מי אמרינן דמכל מקום יכול הפועל להקדים שיעור זה אף כנגד המנהג, דנתנו לו חכמים זמן זה, או דלא מיירי אלא צמקום דליכא מנהג או שאמר לו דשוכר אותו כדין תורה, דאז מקדים צערצ שבת כשיעור זה, אצל צמקום דליכא מנהג, הכל כמנהג המדינה. ועיין צאורח חיים סי' רנ"א צנתיצ חיים צכופו, דמשמע דמיירי כשאמר לו אני שוכר אותך כדין תורה.

(ג) לא הי' מנהג בעיר אבל רוב אנשי העיר באו ממקום שיש שם מנהג אולינן בתר מנהג העיר שבאו משם. צגמ' אמרו (צ"מ סס) וליחזי מהיכא אתו ומשני צלקוטאי, שצאו ממקומות הרצה. ודקדקו הראשונים מזה, דאף צעיר חדשה שאין לה מנהג עדיין,

(א) לא היה מנהג בעיר וכו' חייבין לצאת מביתם בזריחת השמש. כך כתבו תוס' (צ"מ פג: ד"ה פועל) ושאר ראשונים. אצל צסס ר"ח כתבו תוס' דפועל מקדים לנאת למלאכתו קודם הנץ החמה ויולא מעלות השחר, עיי"ש. ויש קלת סמך לכאו' לדצרי ר"ח, מהא דאמר צצרכות (ט"ז). האומנין קורין קריאת שמע צראש האילן ופירש רש"י שם דעושין מלאכתן אצל צעה"צ והגיע זמן קר"ש. ועוד איתא שם צגמ' ת"ר הפועלין קורין קר"ש ואין מצרכין לפניו וכו', ומשמע דסתם

ממקום שיש שם מנהג, אזלין צתר מנהג העיר שצאו משם. הלך ממקום שנהגו להשכים ולהעריז למקום שנהגו שלא להשכים ולהעריז או איפכא, אזלין צתר המקום ששכר שם הפועלים (נ"י ר"פ הפועלים בשם הירושלמי). ואינו קרוי מנהג אלא דצר השכיח ונעשה הרצה פעמים, אבל דצר שאינו נעשה רק פעם אחת או שני פעמים אינו קרוי מנהג (ריב"ש סי' תע"ה).

אור לנתיבתי

שמנהגם שלא להקדים, ולומר שגם הם נשכרין על דעת כן, כמו מנהג הרוב.

ואולי יש לומר דהנה עיין צריצ"ש (סי' תע"ה) שהציאו הצ"י והד"מ כאן, שכתב דהא דלמרינן דאם אנשי העיר צאו ממקום אחר הולכין אחר מנהג אותו מקום, היינו דוקא אם כל אנשי העיר צאו משם [או רובן], אבל אם אדם אחד צא ממקום אחר והשכיר עצמו, אין להציט כלל על מנהג המקום שצא אותו האיש משם, אף בגוונא דצמקום זה ליכא מנהג כלל.

אבל צריצ"א (החדשים, והוצא גם צשיט"ק) כתב, דשמעינן מהכא [מהא דמשני הגמ' צלקוטאי], שההולך ממקום למקום ופוסק שם על שום דצר סתם, אם יש מנהג צמקום שצא לשם הולך אחר המנהג, ואם אין שם מנהג הולך אחר מנהג מקומו. והיינו דאם יש מנהג צמקום זה, צודאי אין הולכין אחר מנהג המקום שצא משם אדם אחד כנגד מנהג המקום, אבל אם אין מנהג צמקום זה שפיר הולכין אחר מנהגו, וחולק בזה על הריצ"ש.

ועל פי זה יש לומר, אף דאין לא סצירא לן כהריצ"א לילך אחר מנהג אדם אחד, ורק צרוב אנשי המקום שהייעצו צמקום החדש אזלין צתר מנהג המקום שצאו משם, מ"מ יש לומר דהא דהמיעוט נגררים אחריהם, היינו רק אם אין להם למיעוט מנהג ממקום שצאו משם, והמיעוט לגצי הרוב הם כמו מקום שאין צו מנהג לגצי מקום שיש צו מנהג, שאז הולכין אחר המנהג, אבל אם צאו המיעוט ממקום שיש צו מנהג אחר, אין הולכין אחר מנהג מקום הרוב נגד מנהג המיעוט. [והיינו כמו דלהריצ"א דהולכין אחר מנהג אדם אחד, היינו רק אם השאר לית להו מנהג, ה"נ לדידן דהולכין אחר הרוב, היינו רק אם השאר לית להו מנהג.]

אם אנשי העיר צאו ממקום שיש שם מנהג, הולכין אחר מנהג אותו מקום. אמנם צדצרי הגמ' הי' אפשר לומר דזהו רק אם כל העיר צאו משם ולא אם רק הרוב צאו משם, אבל צדצרי הרמ"א הם על פי הנמוקי יוסף שכתב דאם רוב אנשים צאו וכו' דהולכין אחר הרוב.

ויש להסתפק, אם למשל רוב אנשי העיר צאו מהרצה מקומות שונים, וכל אותן מקומות מנהגם להקדים מעלות, ומיעוט אנשים צאו ממקומות אחרים שמנהגם שלא להקדים, אם הולכין אחר מנהג הרוב בזה או לא, דיש לומר, דאף אם מנהג רוב אנשי העיר להקדים, אבל כיון דלא צאו ממקום אחד, אין הולכין אחר מנהג זה. דרק אם רוב אנשיה צאו ממקום אחד, אזי נקבע המנהג על פי אותו מקום, אבל אין המנהג נקבע ע"פ מנהג ממקומות הרצה אף אם מנהגם שוה. דאין גדר הדברים שהמנהג הכא נקבע ע"פ מנהג אחר, אלא מנהג ה'מקום' נקבע ע"פ מנהג 'מקום אחר' שרוב אנשיה צאין משם.

ואם נאמר דאף צאופן זה הולכין אחר הרוב, קצת קשה מאי משני הגמ' צלקוטאי, שנתלקטו ממקומות הרצה, הא מכל מקום נראה מנהג המקומות שהרוב צאו משם, אם רוב האנשים מנהג מקומם הי' להקדים, או רוב האנשים מנהג מקומם שלא להקדים. ויש לומר, דחירון הגמ' דיש כמה מנהגים בזה, יש מקדימין קצת ויש מקדימין הרצה ויש שאין מקדימין, וליכא מנהג אחד מהרוב. אבל אם נאמר דצאופן הנ"ל אין הולכין אחר מנהג הרוב, אחי שפיר טפי תי' הגמ', שכיון שנתלקטו ממקומות הרצה ליכא דין מנהג כלל.

(ד) אבל רוב אנשי העיר באו ממקום שיש שם מנהג אזלינן בתר מנהג העיר שבאו משם. ויש להעיר, אם למשל רוב אנשים מנהגם להקדים, ומיעוט מנהגם שלא להקדים, דלכא' חידוש לומר דהמיעוט יהי נגרר אחר הרוב אף אם הצעה"צ והפועל הם מהמיעוט